

економічними інтересами на користь собі та державі.

На думку А. В. Череп, заходи реформування Спільної аграрної політики щодо ринку зерна включають:

- зменшення прямих витрат для ферм більшого розміру з метою вивільнення фінансових коштів для нової політики з розвитку сільської місцевості;
- реформи в інтеграційному механізмі для продуктів з дефіцитом балансу, із зернових – для жита й рису;
- коригування в механізмах підтримки для таких продуктів як тверда пшениця, комбікорми;
- переглянутий механізм по фінансовій дисципліні, що гарантує виконання реформованого бюджету, зафіксованого до 2013 року і його не перевищення [5].

Таким чином, експортна політика спрямована на збільшення експорту в таких пропорціях, стимулюючи національного товаровиробника до збільшення кількісних і якісних показників виробництва. Разом з цим, вона має сприяти економічному зростанню держави і добробуту населення взагалі, а імпортна політика не має перешкоджати розвитку галузі АПК.

Висновки. Ліквідація зазначених проблем і удосконалення державного регулювання на ринку зерна з урахуванням розвитку зовнішньоекономічної діяльності на сучасному етапі формування відкритої ринкової економіки в Україні повинні стати першочерговими завданнями при наведенні порядку у сільському господарстві і зокрема зерновій галузі.

Література:

1. Сурженко Н. В. Особливості формування ринку зерна / Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. Вип.. 53. – Харків: ХНТУСГ, 2007. – 341 с.
2. Олійник О.В. Проблеми стабілізації зернового ринку в Україні. // Економіка України. - 2004. - № 6. - С. 52 - 57
3. Саблук П. Т. Кардинальні напрями вирішення економічних проблем в АПК // Економіка АПК. – 2005. - № 5. – С. 3-8
4. <http://www.lol.org.ua/>.
5. Череп А. В. Розвиток міжнародного ринку продукції підприємств харчової промисловості / Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. Вип.. 53. – Харків: ХНТУСГ, 2007. – 341 с.

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО ПІДКОМПЛЕКСУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розгон А.В.

Науковий керівник: к.с-г.н., доцент Мельник В.Я.

Прогнозування є заключним етапом соціально-економічних досліджень, оскільки лише у процесі розробки перспективних показників воно отримує своє логічне завершення. Економічною наукою розроблені різноманітні методи прогнозування, які дозволяють отримувати достатньо обґрунтовані прогнозні показники.

Постановка проблеми. В економіці нашої країни вродовж кількох останніх років вдалося досягти стабільності більшості основних соціально-економічних показників. Разом з тим, в агропромисловому комплексі такої стабільності не досягнуто. Не зупинено скорочення обсягів виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах, у край нестабільними залишаються ціни на більшість видів продукції рослинництва і тваринництва. Аналогічні процеси відбуваються на ринку молока і молокопродуктів. Це значно ускладнює процес прогнозування як перспектив розвитку молочного під комплексу, так і перспективних параметрів ринку молока.

Мета статті полягає у аналізі розвитку молочного підкомплексу і обґрунтування конкретних пропозицій щодо стабілізації і подальшого ефективного його розвитку. При цьому особивого значення набуває не тільки прогнозування необхідної чисельності поголів'я корів, а й визначення перспектив їх розміщення в різних організаційно-правових формах ведення сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень. Проблема розвитку молокопродуктового підкомплексу привернули увагу вітчизняних науковців, про що свідчать дослідження таких учених як П.С.Березівський, Т.Г.Дудар, В.Н.Зимовець, М.М.Ільчук, П.Т.Саблук, М.К.Пархомець, О.М.Шпичак та багато інших. На основі проведених нами досліджень, після визначення перспективних змін у попиті та споживанні на ринку молока і молокопродуктів в Україні, логічним буде наступний етап прогнозування розвитку ринкової ситуації на регіональному рівні. Вже в найближчій перспективі Вінницька область здатна забезпечити науково обґрунтовані потреби населення в молоці і молокопродуктах виключно за рахунок власних ресурсів. Саме ця концепція покладена в основу подальших розрахунків. Хоча ми вважаємо, що в далекій перспективі область стане експортером цього виду продовольчих товарів.

Виклад основного матеріалу. Уже тривалий час проводяться дослідження в напрямі розвитку молочного підкомплексу як вітчизняного, так і зарубіжного. На відміну від останнього, вітчизняний молочний підкомплекс АПК і надалі залишається у скрутному становищі. Так, у 1990 році в Україні усі категорії господарств виробляли 24,5 тис. т молока, а в 2008 році - лише 11,1 тис. т, що менше майже удвічі. За науково обґрунтованими даними НДІ харчування Міністерства охорони здоров'я України, за рік людина повинна спожити 390кг молока і молокопродуктів (у перерахунку на молоко). У 2008 році цей показник в Україні становив лише 226кг на душу населення і у Вінницькій області — 267,4кг. Лише в окремих розвинених країнах (Франція, Фінляндія, Данія, Нідерланди й деякі інші) фактичний рівень споживання молока і молокопродуктів

перевищує 400кг.[2,с.55].

На ефективність функціонування молокопродуктового підкомплексу впливає багато чинників, які й спричинили занепад, і перш за все кризову ситуацію в молочному скотарстві. До основних факторів можна віднести: з боку держави – невдалі ринкові перетворення, невідрегульованість системи ціноутворення, що призвело до надмірного зростання витрат виробництва через диспаритетність цін тощо; з боку господарств — невимушене скорочення поголів'я внаслідок повернення позик кредитним установам, зниження його продуктивності й відповідно зменшення виробництва молока, погіршення якості його через застаріле обладнання і устаткування, зниження матеріально- технічного забезпечення і кормозабезпечення галузі, підвищення собівартості у виробництві й переробці молока і молокопродукції.

Так, за статистичними даними по Вінницькій області [1,с.163] в усіх категоріях господарств протягом 1990—2006 років виробництво молока зменшилося на 425,3 тис. т (або на 49,9%), поголів'я корів скоротилося на 203,1 тис. голів (або на 87,9%), середній надій молока на корову дещо збільшився (на 795кг), насамперед за рахунок підвищення продуктивності корів у господарствах населення, при цьому у сільськогосподарських підприємствах цей показник знизився на 101кг (або на 3,5%).

Таблиця 1

Динаміка показників виробництва, продажу переробним підприємствам молока і молокопродуктів та його товарність у господарствах Вінницької області за 1990—2006 роки

Рік	Усі категорії господарств			Сільськогосподарські підприємства			Господарства населення		
	Виробництво, тис. т	Продаж, тис. т	Товарність, %	Виробництво, тис. т	Продаж, тис. т	Товарність, %	Виробництво, тис. т	Продаж, тис. т	Товарність, %
1990	1276,9	860,6	67,4	948,1	946,2	99,8	328,8	112,4	34,2
1995	938,1	290,8	31,0	507,4	485,1	95,6	430,7	109,8	25,5
2000	654,9	201,7	30,8	205,8	195,3	94,9	449,1	110,5	24,6
2001	718,6	250,8	34,9	169,3	164,6	97,2	549,3	128,0	23,3
2002	778,5	188,4	24,2	224,2	216,4	96,5	554,3	123,6	22,3
2003	778,4	198,5	25,5	169,3	163,7	96,7	609,1	142,5	23,4
2004	771,5	246,1	31,9	152,0	147,6	97,1	619,5	156,7	25,3
2005	849,0	274,2	32,3	151,1	146,9	97,2	697,9	164,7	23,6
2006	851,6	302,2	35,5	142,2	138,6	97,5	709,4	171,0	24,1
2006 у%до 1990	66,7	35,1	-31,9	15,0	14,6	-2,3	215,8	152,1	-10,1

Головною тенденцією розвитку молочного скотарства у Вінницькій області впродовж останніх років було його прискорене переміщення із сільськогосподарських підприємств у особисті селянські господарства, внаслідок чого ферми колишніх колгоспів і радгоспів було зруйновано в більшості сільських населених пунктів і такий стан влаштував до певного часу як органи державної влади, так і місцевих жителів.

Аналізуючи дані таблиці 1, спостерігаємо чітку тенденцію до зменшення виробництва молока у колективному секторі. Так, у 2006 році виробництво становило лише 15,0% до рівня 1990 року, що пов'язано із трансформаційними перетвореннями у сільському господарстві. Поряд із занепадом виробництва у колективному секторі, приватний сектор нарощує виробництво, яке порівняно з 1990 роком зросло в 2,2 раза, що стало результатом збільшення виробництва молока в усіх категоріях господарств на 2,6 тис. т, або на 0,3% у 2006 році до попереднього року.

Ситуація з реалізацією молока на переробні підприємства пояснюється кількістю його виробництва і рівнем товарності. Так, у 2006 році в усіх категоріях господарств рівень товарності молока становив лише 35,5% проти 67,4% у 1990 році, що становить 31,9%. Це пов'язано з відміною держзамовлення та пошуком альтернативних і вигідніших каналів збуту. Якщо проаналізувати колективний сектор, то в середньому рівень товарності дорівнював 94,9-99,8%, але при незначному виробництві молока. Господарства населення хоч і виробляють його більше, але товарність за досліджуваний період становить лише від 22,3 до 34,2%, що негативно впливає на переробну промисловість, оскільки основна мета функціонування особистого селянського господарства полягає в забезпеченні продовольчих потреб господарюючої сім'ї.

Особисті селянські господарства Вінницької області вичерпали внутрішні резерви розвитку молочного скотарства. Коефіцієнт варіації показників чисельності поголів'я корів з розрахунку на 100сільських жителів не є високим, що свідчить про досягнення рівня психологічної насиченості особистих селянських господарств поголів'ям корів.

Таким чином, основним товаровиробником молока залишається приватний сектор як в області, так і в Україні в цілому. Питома вага молока, виробленого господарствами населення України, у 2006 році становила 83,3% загального обсягу виробництва молока, а рівень його товарності — лише 24,1%. Такий низький показник пояснюється впливом рівня закупівельних цін. Молокопереробні підприємства залежні від конкурентної позиції на ринку можуть закуповувати молоко: як монополісти, що об'єднані з великими маркеттами і

спеціалізуються на виробництві найдоходнішої кисломолочної продукції - за 2,35-2,60 грн. за 1л; як переробні підприємства, які в основному виробляють вершкове масло, сметану, сухе молоко та казеїн - до 2,30-2,20 грн., віддалені від промислових центрів заводи без цехів з виробництва сухого молока та казеїну - 1,90-2,20 грн. за 1л (з ПДВ). Тобто перша група може заплатити на 20-16% більше від молокозаводів третьої групи. В сучасних ринкових умовах заводи-монополісти, за відсутності молочарських асоціацій або інших об'єднань у галузі, використовують цю ситуацію у власних інтересах (можливість заплатити великим товаровиробникам, які виробляють 5 т і більше на добу, на 25-50% більше для виробництва високоякісної продукції²).

Щодо господарств населення, то вони змушені здавати молоко за низькими цінами заготівельника у зв'язку з продажем його малої кількості, бо селянин утримує переважно одну-дві, інколи три і більше корови для власного забезпечення молоком і молоко продукцією, а також використовує продукцію як спосіб одержати додатковий дохід для розв'язання поточних фінансових проблем. Крім цього, важливим чинником є сезонність цін. Так, зниження цін відбувається переважно весною-літом (1,45-1,60 грн. за 1л), а підвищення - восени і взимку (1,70- 2,00 грн. за 1л).

Також слід зазначити, що заготівля молока у господарствах населення характеризується низькими якість, стихійністю, неорганізованістю і, як наслідок - призводить до зменшення обсягів молока та молокопродукції, погіршення її якості через відсутність відповідного обладнання і устаткування, великі транспортно-заготівельні витрати, пов'язані із територіальним розміщенням господарств, тощо.

Але незважаючи на це, в умовах ринкової конкуренції, виживання високоякісної конкурентоспроможної продукції з перспективою виходу на світовий ринок, господарства населення не спроможні задовольнити цих умов і основна увага повинна приділятися великим господарствам із сучасними технологічними процесами виробництва молока.

Із призупиненням спаду виробництва молока все ж таки стан молочного підкомплексу залишається складним. Це пояснюється значним недовикористанням молокопереробних потужностей (у 2006 році переробка становила 32,4% від усього виробленого молока в Україні)..

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити відповідні висновки та внести певні пропозиції. Зокрема, враховуючи інтереси товаровиробників і переробників молочного підкомплексу Вінницької області й України в цілому, слід проводити інтеграцію в напрямі їх об'єднання у молочарські асоціації, союзи, кооперативи і т. д. на принципах взаємовигоди, тобто розуміти, що без молокосировини не буде переробки і реалізації, а без останніх не буде збуту виробленої продукції. Отже, повинен бути чітко відлагоджений ланцюг "виробництво - переробка - реалізація" у формі інтеграційних об'єднань.

Наприклад, процвітаючи нині українські молочні заводи: ВАТ „ Галактон” (м. Київ), КГМЗ № 3 (м. Вишневе Київської області), Харківський молочний завод, ВАТ "Павлоградський молочний комбінат", ЗАТ "Лакталіс-Миколаїв" (м. Миколаїв), Роменський завод сухого молока (м. Ромни Сумської області), ВАТ "Шосткінський міський молочний комбінат" (м. Шостка Сумської обл.), ВАТ "Звенигородський сироварильний комбінат" (м. Звенигородка Черкаської області) й інші, не обов'язково є виробниками великої потужності, але вони, за більшості випадків, обзавелися солідними власниками, зареєстрували свої торговельні марки, постійно розширюють асортимент продукції, що виробляється, фасують товари в пізнавані фірмові упаковки.

Такі молокозаводи шефствують над господарствами-постачальниками молока: встановлюють свої молокоприймальні пункти, добре їх обслуговують, проводять консультації і навіть надають фінансову допомогу. Наприклад, на Павлоградському молочному комбінаті розробили сировинну програму зі збільшення кількості та поліпшення якості сирого молока. Програма включає встановлення в кращих підприємствах області танків-охолодників, а також допомогу в забезпеченні господарств і фермерів засобами гігієни й догляду за коровами, доїльним устаткуванням і кормами з метою щоденного додаткового збору 60—100 т сирого молока, що дає змогу на 50—70% збільшити обсяги виробництва молокопродукції.

Висновки. Назріла потреба звернути увагу на поліпшення селекційно-племінної роботи (збільшення поголів'я, підвищення його продуктивності тощо) і кормової бази (забезпечення кормами на науково обгрунтованому рівні з подальшою спеціалізацією підприємств цієї галузі). Також важливим є розвиток фінансово-кредитної системи (надання пільгових кредитів), інформаційної (створення системи моніторингу ринку молока і молокопродуктів), інноваційної (стимулювання різних нововведень і винаходів), інвестиційної (як вітчизняні, так й іноземні капіталовкладення у розвиток молочного підкомплексу, з перспективою виходу на світовий ринок). Важливим є й розвиток машинобудівної промисловості та міжгалузевих зв'язків з іншими галузями економіки, зокрема сільським господарством, й у тому числі молокопродуктивним підкомплексом АПК (забезпечення устаткуванням, обладнанням, машинами, їх комплектуючими і запчастинами, або створення спеціалізованих машинно-тракторних парків на рівні районів).

Крім згаданих вище чинників, які впливають на рівень розвитку молочного підкомплексу, нині виникає проблема зниження закупівельних цін на молоко. Причиною цьому є затримка експорту молочної продукції. Згадана ситуація вимагає не лише глибокого аналізу цінової політики, а й можливої зміни асортименту виробів молокопереробних підприємств, а також пошуків нових ринків збуту.

Таким чином, за умов ринкової економіки запропоновані заходи сприятимуть виходу із кризового стану, стабілізації ситуації та подальшому розвитку молочного підкомплексу Вінницької області та в Україні загалом.

Література

1. Статистичний щорічник Вінниччини за 2006 рік. -В.2007.
2. Юрченко К.Г. Стан та перспективи розвитку молокопереробної промисловості України// Економіка АПК.-2002.- №10.-С.55.